

SZEKELY-UDVARHELY

AZ UDVARHELYMEGYEI FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS KOSSUTH-PÁRT LAPJA

Megjelen hetenkint kétszer: vasárnap és csütörtökön.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 10 K, fél évre 5 K, negyed évre 2 K 50 fillér. Községek, papok, gazdasági egylettel tagok és községi előjárók egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják.

Telefon Egy példány 10 fillér. Telefon

FŐSZERKESZTŐ

Dr. PÁL ERNŐ

ÜGYVÉD.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. HINLEDER FELS ÁKOS

ÜGYVÉD

SZÉPIRÓD. FŐMUNKATÁRS:

FÜLEI SZÁNTÓ LAJOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

Kossuth Lajos utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők.

Apróhirdetések szavankint 4 fillér, vastagabb betűvel 8 fillérpért, más hirdetések első árszáma szerint. Nyílt-tér sora 1 K.

M. kir. postatakarékpénztári cseque-számla 10.489. szám.

Választások.

Az új korszaknak szebbnél-szebb jelenetei váltják fel egymást vármegyénkben is. Alig pihentek el a lelkesedés hullámai, melyeket az impozáns főispáni beiktatás vert fel a kedélyekben: ma újabb öröme, újabb lelkesedésre késztet a képviselőválasztások eredménye.

Udvarhely vármegyén nincs többet folt s ha valaha volt a miért szégyenkezzünk a nemzet előtt, hibánkat most egészen jóvá tettük, multunkból egy nagy keresztvonalással kitoröltük. Mind az öt kerületéből Kossuth-párti 48-as képviselőt küld fel vármegyénk az új országgyűlésre. S abban a csokorban, melyet a nemzet a mostani választásokkal köt az alkotmányosság diadalának, a nemzeti élet megújításának hajnalán vármegyénk tündöklő rózsája lesz és érdemes arra, hogy az egész ország róla elismerésben részesüljön.

Mert ez a vármegye volt az egész országban az egyedüli, amelyben a régi büns rendszer, a bukott szabadelvű párt még egyszer — utóljára — felütötte sántán-fejét, hogy kísértse. Az oklándi választó-kerületben jelent meg az ördög Heltai Ferenc képeben aki távali csúfos vereségét feledve, görcsös ragaszkodásának utolsó erejével igyekezett az elveszett hatalomnak egy tört cserepét ismét magához ragadni, midőn a függetlenségi jelölttel szemben a 30-iki választáson *szabadelvű programmal* fellépett.

De vakmerősége a honfiai becsületen, a polgárok hazaszereteten megtörtött. A választók ellenállottak a kísértésnek, a sántán kikérgettek maguk közül. A bukott pártnak régi alakjai más kerületekben is léptek fel, de nem szabadelvű, hanem pártönkivüli programmal. Így is megbuktak. Mit akart hát Heltai, hová, minő táborba menekült volna meghélygezett programjával, ha remélte, hogy megválasztatik?

Ha akadt a kerületben 10 gyászmagyar, aki jelölését aláírta és akadt 1000 gyászmagyar, aki szavazatát ráadta, nem a kerület szegénye, hanem ezeké a gyászmagyaroké. A kerületnek dicsősége az, hogy ez ellen a nyolc gyászmagyar ellen 1164 választó szavazott a függetlenségi képviselőre.

A választókerületek megtisztulásának a tegnapi választás az utolsó fejezete volt. A fekély kipusztult a vármegye testéből. Azt a 10 gyászmagyart, akik a nemzet ébredésében nem akartak részt venni, akik a bünnel nem akartak szakítani, akik az egész nemzet akaratával helyezkedtek szembe: úgy parentáljuk el, mint a fekélyvel kivált rothadt részeit a testnek, azok többé nem tartoznak hozzánk. Neveiket feljegyezzük, hogy méltó megvetésben legyen részük.

Leghevesebb volt a választási harc a kereszturi kerületben. A két függetlenségi jelölt végig leszavaztatta választóit, bár az eredmény ott is előrelátható volt. A megválasztott képviselő mellett a lelkesedés olyan háttartalan volt, hogy kocsijából a lovakat kifogva, a tömeg maga hordozta körül az utcákon a virágosóval elhalmozott kocsit.

A városi választókerület egyhangulag választott. Az alkotmánypárti jelölt visszalépett s így az egyedüli függetlenségi jelölt a választási elnök által képviselővé jelentetett ki.

Oláhfaluban és az udvarhelyjárasi kerületben szintén egyhangú választás volt. Kállaynak nem volt ellenfele, míg a Simkó ellenjelöltje visszalépett.

A végeredmény a következő: Székelyudvarhely város: Dr. Kovácsy Albert, udvarhelyjárasi kerület: Dr. Kállay Tamás, kereszturi kerület: Dr. Gyarmathy Dezső, oklándi kerület: Dr. Hinleder Ernő, oláhfalvi kerület: Simkó József függetlenségi képviselőket választotta meg.

Hazafias lelkesedéssel üdvözljük őket!

Főispáni beiktatás.

Az ősi vármegye palotáján és székelv anyavárosunk hazán nemzeti fogadókak hujdogal a szél. Eső esik, majd a tavaszi napsugár tekintet ki a felhők birodalmából. Minden jó hazának derült arca van. Így gyülekezik a vármegye közönsége az ünnepi közgyűlésre, melyen Ugron Ákos főispán teszi le az esküt.

Dr. Damokos Andor alispán feleségével és gyermekeivel, míg végre helyet az emelvényen elfoglalja és így szól:

Tisztelt Közgyűlés!

Azon történelmi jelentőségű mozzanatokat és eseményeket soroztatban, melyek Magyarország jövőre sorsára, alkotmányára, a magyar államigazgatására oly lényeges befolyással voltak: egy újabb fordulat következett be. A borús idők sötét fellegei elvonultak a láthatárról s egyszerre kiűtött a nap, fényes sugarai derűt, világosságot árasztott szét a kétségek által kintzott lelkekbe, a féltő gondok és hazafiai aggodalmak helyébe az általános öröm. A magyar nemzet millióinak hozsánája zendült fel, mert megértette hű magyar népének hő ohaját: a legelső magyar ember, megérezte szíve dobbanását királyunk nagy szíve s visszatért a béke, az egyetértés. A nemzetnek törvényeinkbe, alkotmányunkba vetett bizalma új erőre kapott s bár nincs is befejezve a nagy mű, mely alkotmányunknak a leg-erősebb biztosítékokkal leendő körülbástyázására irányul, de meg van téve ehhez a kezdő lépés, amely most már a siker biztos reményével kecsesget, megvannak erre nézve azok az előfeltételek, azok a biztosítékok, melyek a továbbfejlődésnek arányait képezik.

A királyi szó elhangzásával szinte lázas gyorsasággal követik egymást az események. Az ország ügyeinek legelső lokon leendő intézésére, a magyar szent korona támogatására tanácsadókul azok a férfiak hívatnak, meg kiket maga a nemzet jelölt vezérrel ki. Megváltozik a kép a vidékeken is s azok vezérferfiaként új egyének jelöltenek ki, új politikai irányzattal, új feladatokkal. Mert az az irányzat, mely alig csak egy év előtt elemi erővel áradt ki a magyar nép szívéből s keresett és talált érvényesülést megbízottjainak megválasztásánál: megtalálta a visszhangot a felsőbb régiókban is s a maga őszinteségében és erejében ki-virta azt az eredményt, melyet a népakarat kijelölt. A zordon tél elmúltával meghozta a tavasz a természetbe az új vérkeringést s a magyar nemzet hatalmas faja erős és új hajtásait abból a nedvből táplálja, melyet mélyen lenyúló gyökerei útján alulról szív fel és visz a magasba.

Örömmel üli a mai napon vármegyénk törvényhatósága is. Annak a békének, mely csapongó örömből ejtette az egész országot, megjelent közöttünk a leghivatottabb hírnöke. Nem mint idegen, nem mint ismeretlen, de mint a vármegye szülőtte, kinek ősei is itt éltek, itt haltak s kinek munkában eltöltött eddigi élete biztosíték a jövőre munkásságához. És a vármegye, a szerető és édes anya, őszintán örömmel fogadja, köszöni és ünnepli, nem előlegezett, de kiérdemelt bizalommal tekinti működését.

S most, a midőn annyi vész és vihar után a kibontakozás útjára léptünk, midőn bizva bízunk abban, hogy jön, mert jönni kell egy jobb kor, mely után buzgó imádság épődöz milliók ajkán, forduljunk azzal a fohással a Mindenhatóhoz: Isten áldd meg a magyart! A közgyűlést megnyitom.

Mindenki talpra állott és lelkesedéssel énekelte az alispán által megkezdett Szózatot.

Majd előterjeszté a belügyminiszter távirati értesítését, mely szerint a király folyó évi április 21-én kelt elhatározásával Ugron Ákos volt országgyűlési képviselőt Udvarhelyvármegye főispánjává nevezte ki.

Együttal megemlíti, hogy Ugron Jánost elfoglalt állásától a király felmentette. Miután azonban ez a felmentés a mai közgyűlés összehívása után érkezett meg, kéri, hogy kapcsolatosan most tárgyalassék le. A letárgyalás abból állott, hogy a császári biztos ellillanását mindenki szívesen tudomásul vette. Együttal elfogadta a közgyűlés Dr. Valentik Ferenc tiszti főügyész következő határozati javaslatát:

Mondja ki a törvényhatósági bizottság, hogy az 1905. évi november hó 14-iki közgyűlésen a főispáni kinevezést tárgyzó belügyminiszteri rendeletnek, mint külön határozat tárgyát képező tárgynak, az eskütel, mint külön aktuussal való egybekapcsolása, a tagok hozzászólási jogának kijátszására irányuló természetellenes dolog volt, mely ellen utólag is tiltakozik s kijelenti, hogy ez a jövőre praecedens nem képez.

Visszatérve a főispán kinevezésére, örvendetesen fogadták a kinevezést s nyomban elhatározta a közgyűlés, hogy a főispánt Gyárfás Endre volt képviselő vezetésével küldötté-gileg hívja meg az eskütételre.

A négyes és kettős fogatok óriási sora indult Szombatfalva városrészbe a bizottsági tagok és érdeklődők nagy számával.

Gyárfás Endre tolmácsolta a küldetés, ohaját: igen magas beszédben, melyre a főispán lelkes hangon válaszolt. Erre visszaindult a kocsisor s csakhamar szűnni nem akaró lelkes éljenzés között érkezett meg és az eskütétel után, Ugron Ákos elfoglalta a főispáni széket. Székfoglaló beszéde így hangzik:

Tisztelt törvényhatósági gyűlés! Szíves fogadtatásukért fogadják köszönetem: tudom, ezen előlegezett bizalom nem annyira személyemet, mint azon elveket illeti, melyeket a multban követtem és jövőben érvényesíteni ohajtanék.

Uram királyomnak nagynevű magas kormányunk feltérjesztésére Udvarhelyvármegye főispánjává való kinevezésemet örömmel fogadom el, mert Önök közé, székely vérem közé jöttem, mely székelységnek történetével családrom története össze van forrva, melynek közügyeire befolyással lenni és érdekeiket szolgálni, nem csak öröm lehet. Elfogadtam főispáni kinevezésemet azért is, mert amint a normális parlamenti viszonyok a Felsőge bölcsessége folytán helyreállottak, azoknak kellett a kormányt és a megyét vezérelni.

venni, kik a nehéz és vészteljes időkben helyeiket megállották; az ország letörése, alkotmányunk megsemmisítésére alakult nemzetellenes kormány törvénytelen intézkedéseinek ellenállottak, azok ellen minden vonalon küzdöttek.

Magas kormányunk első feladatának tekinti, hogy a közigazgatás körében és az államigazgatás egész terén az alkotmányos rendet és a jogfolytonosság elvét minden irányban helyreállítsa; az alkotmányos életen ejtett sebeket orvosolja; újabb garanciákról gondoskodik, hogy jövőre alkotmányunkat rossz tanácsadók fondorkodása ellen megóvhassuk és a küzdelem hevében már már veszélyben volt királyitekintélyt helyreállítsa és emelje.

Továbbá magas kormányunk ohajtja azon átmeneti idő alatt, melyre a kormányt megalakították, a választási jog reformját, még pedig a magyar állameszmének nemzetijellegének sérelmenélkül, az általános szavazati jog elvének keresztülvitelét.

Azt hiszem, a t. törvényhatóság véleményét tolmácsolom, midőn kijelentem, hogy magas kormányunkat ezen hazafias tevékenységében támogatni fogjuk.

Képviselő-választásoknál a rendelkezésekre álló törvényes eszközökkel a visszaéléseket megakadályozni iparkodom, hogy a nemzet szabad akarátának nyilvánítását előmozdítsam.

Tisztviselő társaimtól elvárom az igazságot, szorgalmat, tisztességet és korrekt magaviseletet. Főispánságom alatt nagy gondot fordítok a közélet tisztaságára. Kortesszolgálatokat hivatalnoktársaimtól nem kívánok, visszaéléseknél elnézéseket gyakorolni nem fogok.

E megye minden mozgalmára földmívelési, ipari, kereskedelmi, igazságügyi és minden egyéb társadalmi mozgalmaira iparkodni fogok befolyást gyakorolni.

Előttünk áll a székely-kérdés sürgős megoldása, mert a már is nagymérvű oláhországi és amerikai kivándorlást megakadályozni nem tudjuk. Nézetem szerint a székely-kérdést az erdő- és birtokrendezési törvények átalakítása, a perrendtartás megváltoztatása, birtok minimum megállapítása; gyárak, hitel-, tej- és fogyasztási szövetkezetek felállítása nélkül megoldani nem tudjuk.

A székely népnek nem alamizsna, hanem jóakaratu támogatás és munka kell, hogy a vele született értel-

mességet és munka-erőt tudja értékesíteni és kihasználni!

Ezekben jeleztem azon dolgokat, melyek engem irányítani fognak és melyeknek a magas kormány előtt kifejezője fogok lenni. Melyekhez még azon kijelentést csatolom, hogy ügyes-bajaiban a szegény székely embert éppen oly szívesen fogadom, mint a megye előkelőseit. Kérem a t. törvényhatóság minden egyes tagját, ezen nemes feladatomban támogatni szíveskedjenek.

A törvényhatósági bizottság nevében Soó Gáspár főgimnáziumi igazgató főispánunkat a következő beszéddel üdvözölte:

Méltóságos Főispán ur!

Tisztelt közgyűlés!

A közelmúltban lezajlott események országszerte sok gondot és erős aggodást keltettek, hiszen legdrágább kincsünket, az alkotmányt fenyegette veszedelem. — Jóleső érzés fogott el, úgy hiszem, mindnyájunkat, midőn a koronás király törvényisztelete változatlanul bizonyult s ebből kifolyólag alkotmányellenes tanácsadóit elbocsátotta s ezzel a közelet minden terén az erőszakos rombolást megszüntette.

Ezek után egy vigasztaló tapasztalattal ismet gazdagabbak lettünk. Kivilágolt, hogy a magyar alkotmány nem külső keret, melyet az abszolutizmus hatalma legyőzhet, hanem élő szervezet, mely a magyar nemzet egész érzelmvilágával, összes törekvéseivel és vágyaival teljesen össze van szöve; oly élőszerkezet, mely a nemzet egész tevékenységét mozgatja, a nemzeti erőt és öntudatot erősíti, fokolja. De még egy másik felémelő tapasztalatot is szereztünk, azt t. i., hogy az erőszakra épített hatalom szerencséje változó, a törvények ereje szüntelen ható, állandó s az mindig győzedelmeskedik.

Abban a heves küzdelemben is, melynek, hála Isten! végét értük, a vármegye volt a homloktérben, az első csatavonalban, melynek legszebb feladatai közé tartozik, hogy a közszabadság sértetlensége felett őrkdjék, ezt védelmezze. A küzdelemben kiváló sikereket ért el a magyar vármegye; a politikai bátorság ébresztését eszközölte, a közvélemény kifejlődésére és megnyilatkozására el nem muló hatást gyakorolt, parázs ellenállásával a kormány erőszakos törekvéseit meg-husította s az alkotmányvédelem két exponense, a meg nem szavazott adó és ujoncállítás dolgában

éberül őrkdött. Felemelő és luzdíló példát adott, hogy a hazát nemcsak akkor kell szolgálni, ha jótéteményeiben részesülünk, hanem még inkább akkor, ha veszedelem fenyegeti; ilyenkor kell a legnagyobb áldozatot hozni s a hazáért mindent kockáztatni.

A küzdelemből vármegyénk is kivette a részét, ha a többség későbbi időben kissé engedett is. A küzdelem vezére, az alkotmányvédő bizottság elnöke, vármegyénk jelenlegi érdemes főispánja volt.

Az első csatavonalban állott s igen nehéz körülmények között, szilárd akaratával és hatással, súlyos argumentumokkal küzdött, sohasem ragadtatta magát a személyeskedések terére. Mikor úgy mutatkozott, hogy anyagi áldozatok szükségesei vármegyénkben az alkotmányos küzdelem fentartására, az első között jelentkezett s vállalt kötelezettséget; a küzdelemben végig kitartott. Vármegyénk szülötte és birtokosa; ismeri a népet s annak szükségleteit úgy anyagi, mint kulturális téren; ismeri a társadalmi viszonyokat, a megye tradícióit, küzdelmeit s hiszem, hogy ezekből meríti tudásait s működésének eszközeit, melyek együttesen munkája sikerét biztosítják. Programja azt mutatja, hogy a közélet tisztaságának megteremtése, a közigazgatás minden ágának javítása, a gazdasági élet fellendítése, a nép művelődési szükségletének kielégítése különös gondját képezi. Azt pedig tudom, hogy nem a nagyhangú frázisok, hanem a komoly munka embere s számításaiban a realitást mindig szem előtt tartja. Mindezekben tehát megvan okolva a bizalom, mellyel főispánunk személye, működése és kormányzása iránt viseltünk.

Engedje meg a t. törvényhatóság, hogy főispánunk ő méltóságát a vármegye nevében a legszívélyesebben üdvözöljem s kívánjam, hogy munkásságát a vármegye érdekében a közjólét művelésében a legteljesebb siker kísérje; az a siker, ami bizalmunkat és szeretetünket fokozza; a főispán ur ő méltóságának pedig az elérhető eredmény lelkiismerete nyugodtságának biztosítéka, nemes ambíciójának jutalma lesz. Programjának megvalósítása, hazafias kötelességének további teljesítésére adjon a Gondviselés erőt, kitartást. Támogatásunkra bizony számíthat. Isten éltesse!

Orosz Lajos cs. és kir. kamarás, földbirtokos beszélt. Szíve egész me-

legével üdvözli az új rendszer emberét, vármegyei nemzeti küzdelmünk vezérét.

Végül pedig Dr. Valentisk Ferenc tiszti főügyész a vármegyei tisztviselői kar nevében üdvözölte:

Méltóságos Főispán ur!

Tekintetes törvényhatósági közgyűlés!

A lánc esörgését akkor haljuk legjobban, mikor leveszik. A vármegye tisztviselői karának a felülről jövő erős nyomás által béklyóba vert lelőismerete láncaitól felszabadulva, a főispáni székből örömrépes szívvel üdvözli méltóságodat.

Egy jobb kor hajnalhasadását megtisztult lélekkel, nyomasztó álmaiból telebredve, reményteljes bizalommal köszönni új vezérét, s hiszi, hogy szíve és lelkiismerete parancsszavát követve, igaz hazafias érzelmekkel harmoniában álló üdvös és hasznos munkát a Méltóságod bölcs vezérlete alatt végezhetni.

Ez idén korán jött el a tavasz s az éltető és új életre keltő nap-sugár, nemcsak a természetet öltöztette át himes köntösébe, hanem a mi érzelmeinkben is előidézte a megújulást.

A tavaszi virágzás még nem azonos a természettel, s jöhet egy késő fagy, mely pusztává teszi a himes mezőt s elhervaszítja a fakadó virágot. A csabos ígéretek, a melyektől ma hangos az ország, a duzzadó remények, melyek ma megdobogtatják szíveinket, holnap már a keserű csalódás és a kiábrándulás marcangoló érzetével válhatnak.

Nem a pihenés, hanem a fokozott munka és erős küzdelem napjai köszöntenek ránk. És ebben a munkában és küzdelemben nem csabos ígéretek, hanem erős, jellemes, harcban edzett és kipróbált férfiakra van szükségünk.

Ily körülmények közt ép abban találunk biztos megnyugvást, hogy nem oly ferfi ül vármegyénk főispáni székében, kinek előlegeznünk kell a bizalmat, hanem olyan, aki közülünk való, kivel közös minden érzelmünk, minden gondolatunk. Az ő egész multja nyitott könyv gyanánt áll előttünk s ebbe az erős hazafias érzéstől sugalt törekvések a szűztiszta jellemesség, férfias nyíltság, bátorság s a pose és gög nélküli, mindenütt bizalmat, tiszteletet és szeretetet kelő nyíltságúesség cselekedetei vannak bejegyezve.

Ily vezér mellett edes lesz a munka s könnyű a küzdelem.

A „SZEKELY-UDVARHELY” TÁRCÁJA.

A székelyek reáltörténete 1562—1691-ig.

Irta: Connert János, ford. Balásy Dénes.

(27. folytatás.)

A harmadik rend azonban elég rosszul járt, annak minden tagját kincstári jobbágygá tették meg. Az országos cikkely idevágó pontja így hangzik: »A községeknek a mi szabad birtokunkban alattunk álljanak; sem primorok, sem bárki más ne merje őket valamiben bántani, se pedig valamelyes szolgálatra kényszerítenie.« A ki ellenők vétkezik, azt a Director causarum a fejedelem elé citálja. Hogy a harmadik rend szegényeit kifosztó pörök húza-vonája jövőre megszűnjék, mostantól fogva a pörök ne egyik széktől a másik székhöz taszítódjanak, hanem írásban a fejedelemhez fölebbeztessenek. Szerveztessék minden székből az esküdtszék, amely egyedül és minden magánszemélyek kizárásával döntsön és ítéljen első fokon a pörökben. A tized-ügyek is rendeztetek. Mostantól fogva tizedek csupán a malacokból, ludakból, bárányokból szedhetők. A megbecsülés napjától számítva három hónap alatt a tizedrovóknak el kell vinniök a tulajdonosaiktól a megtizedelt malacot, bárányt, ludat.⁵

Hogy erősebb kormányzat veszi most a kezdetét, csaknem zarnoki, azt a székelyeknek saját nyomorúságaikból kellett észrevenniök nem sokára. A király már július 20-án, 1562-ben, generális hatalommal Székelyországba küldötte az ő kapitányát, Pekry Gábert és ott megparancsolta a rendeknek, hogy öt minden cselekedetében, a mit ő az uralkodó nevében végéz, támogassák és neki engedelmeskedjenek.⁶ Októberben Pekrynek adományozza a király Udvarhelyszéken a főkirálybíró-ság jelét, amelyet addig Móré Gábor viselt és birt, az ujonnan épített Székelytámadt királyi várnak várnagya. E szerint az 1562-ik év októberében már készen volt az állazó vagy Zabolavár, amely a Székelyföldön a nyugalom fentartására szolgált.⁷ A várba királyi őrség helyezettett. Hasonló vár ehhez Háromszéken a Várhegyen lőn építve. — Pekry lett a két várnak várkapitánya és a hat székek kapitánya.⁸ Az őrség eltartásának költsége természetesen a székelyeket illette. Mint-hogy pedig vár-földek és várrétek nem valának, legelőszőr is azokat kellett megszerezni. Idáig a Székelyföldön fejedelmi birtok nem létezett; most hát egy-egy határ fekvőséget elkoboztak és azokat a várának jelentették ki. A székelyek panaszle-

veleiből váltig olvashatjuk, hogy a várkapitányok micsoda kimélet nélkül jártak el. A legszebb határrészeket kihasogatták maguknak, nem sokat törődve azzal: vajjon nyílföld, lököthely, primoré, jobbágyé, löfőé, vagy a harmadik birtokaik azok?! Az elkobzott nyílföldekre kertet tettek és legelőnek használták, a régi tulajdonosoknak megtiltották, hogy a fölük elvett földekre és a lapokra marhákat hajtsanak. Szint-ugy a makkos erdőkre. Tilos lőn vadászni és kényszerítették a székelyeket, hogy farkas, medve, róka, pele, borz s bármely állat szőrét-bőrét a várba vigyék. A hadi szemlék alkalmával a löföktől elvették jó lovaikat, úgy, hogy a székely ló és lótenyésztés kezdett megfogyatkozni.⁹ Az elkobzott jószágok birtokosait nem kárpótolták semmivel, úgy, hogy még a löfők is nyomorba jutottak, a nép közül pedig sokan éhen haltak. Az Udvarhelyszéken elharácsol-t fekvőségeket a Székelytámadt várhoz, a Háromszéken elkobzott jószágokat a Várhegyi várhoz s végül a Csikban elvett földeket a vashá-morhoz kapcsolták.¹⁰ Maga a Vár-hegyi vár különben székely nemes ember földjére épített volt.¹¹ A székelyek ismételt panaszai dacára is ezek az elkobzott birtokok vár-földek maradtak. Maga Báthori Ist-

ván, aki az elnyomott székelyek során könnyíteni akart, még ő sem gondolt arra, hogy a vár-földeket feloldva, tulajdonosaiknak visszaadja. Megválasztása után mingyárt egy-séget kötött az udvarhelyszéki székelyekkel a fejedelem, mely szerint azok kötelezték magukat, hogy esztendőnként 400 köből őszi gabonát és 400 tavaszt elvetnek és az irtványföldön aratni fognak. Az oklevél összefüggéséből világosan kitér-szik, hogy itt az elvett vár-földek megmívelése értendő. Hogy ezek a elkobzott szántók nagy terjedelműek lehettek, az állami jószágok sokaságából következtethetjük. 400 köb-kevesebb, mint 400 hektóliter. Fő-téve, hogy a Székelyföldön a há-mas határ rend uralkodott, a me-föltevés az akkori talajviszonyok kö-zöt kissé túlzott, mégis a szántó egyharmada ugarnak tekinthető, úgy-hogy őszi és tavaszi együtt minteg 5—600 hold lehetett, vagyis 80 köblös föld tartozott akkor Székely-támadt várhoz, ide nem számítva az elfoglalt réteket és lázakat. Enné-megfelelő földek tartozhattak Vár-heg-várhoz is, de annak hozzávető k-számításához nincsen adat. Kétségtelen, hogy Báthori a háromszéki szolgálmányait is szabályozta, de erről kiállított okmány elveszett.

(Folyt. köv.)

Arra kérjük Ö méltóságát, vezessen minket szeretettel, legyen hozzánk bizalommal. Elnézést azonban nem kérünk, mert tudjuk, hogy Meltóságod akkor lesz méltó önmagához, ha könyörtelenül, megalkuvást nem tűrő szigorral üldözi és lehetetlenre teszi a visszaéléseket, ostromozza a munkatlanságot, renyhességet és elernyedést, ha nem tűr fölöt soha a tisztviselői kar becsületén, ha megtorol minden bailepést s ha úgy irányítja a tisztviselők működését, hogy minden egyes tagnak köz- és magánéleti szereplese correct, szeplőtlen és tiszta legyen, mely tiszteletet, előismerést parancsol s megszerzi minden irányban azt a bizalmat, mely a sikeres munka elsőrangú feltétele.

Tudjuk mindannyian, hogy a gyémánt sem egyéb, mint a szénnek egy idealisan, tisztán kifejeződött alakja s ma már a szénből mechanikusan is lehet gyémántot előállítani. Végezzé Meltóságod ha szükség lesz reá ezt a munkát is s vármegyénk soha el nem muló halála fogja koszoruba gyűjteni az így szerzett érdemeket. A tisztviselői kar nevében biztosítom Meltóságodat kitartó munkásságunk, odaadó támogatásunkról s az Eg áldását kérjük működésére.

A közgyűlés berekesztése után Ugron Ákos a tisztelgő küldöttségeket fogadta. Az összes hatóságok, intézetek és testületek üdvözölték a főispánt, kinek mindenikhez volt néhány szava, legtöbbször valóságos iránytadó fejtegetése.

Deli 1 órakor a Budapest-szálló disztermében főispáni ebéd volt, a melyen a város és vármegye színe-java megjelent.

A pohárköszöntők sorát Ugron Ákos főispán nyitotta meg. A királyra ültette poharát. Mire felhangzott a lelkes éljen és a Szózat. A kormányt az alispán, a főispánt Orosz Lajos és Deák Miklós köszöntötték. Mig a főispán a vármegye közönségét éltette. Ugron Zoltán a megyei nemzeti ellenállás két tisztviselő bajnokát: Dr Valent-sik tisztifőügyészt és Dr Paál Árpád tb. főjegyzőt, Gyertyánffy Gábor a város polgársága nevében a főispánt, Dr Damokos a vendégeket, Vajda Ferenc a főurakat s azok méltó képviselőjét az Ugron családot, Dr Valent-sik hazafias kötelességeért dicséretet nem fogad el, üdvözlí a b rói kart és élén Dr Boddolla Gábor törvényszéki elnököt, Solymossy Endre Orosz Lajos kamarást, Molnár Károly a Tulipánkert hölgyeit, Dr Horváth Károly közjegyző Soó Gáspárt, Papp Zakor József a főispánt, Deák Miklós a szívek és lelkek uniója percében a főispánét, Vári Albert pedig a főispán édes anyját köszöntötte fel.

Az ebéd ideje alatt vidám hangulat uralkodott.

Este a polgárság fáklásmenettel tisztelte meg az új főispánt. Ez alkalommal Szemlér Ferenc főgimn. tanár köztetszésben részesült beszédet mondott, melyért a főispán a vármegyeház erkélyéről mondott köszönetet.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kinevezések.** Ugron Ákos főispán beiktatásakor Dr Kovácsy Albert ügyvédet vármegyei tiszteletbeli tisztifőügyésznek és Dr Paál Árpád árvászeki ülnököt vármegyei tiszteletbeli főjegyzőnek nevezte ki. E kinevezések vármegyeszerte közmegelegedéssel találkoztak.

— **A függetlenségi párt** országosan győzött. A képviselőválasztás első két napján 285 képviselőt választottak. Ebből függetlenségi 188, alkotmánypárti 50, néppárti 19, partonkívüli 11, nemzetiségi 14 demokrata 2, újjászervezett szocialista 1.

— **A gyászmagyarok.** Még most is vannak ilyenek. Elvetemült existenciák, akik pénzért ma is hajlandók a hazaárulásra. Az oklándi választókerületben Heltai Ferenc az idén is fellépett, szabadelvű párti programmal. Bércsei szorták a pénzt. Vesztegettek. Többnyire éjjel jártak a községekben, mint a tolvajok. De a választópolgárok becsületét nem tudták meglopni. Neveiket ide jegyezzük, hogy méltó jutalmukat, a legmélyebb megvetést elvehessék. A tíz jelölő neve a következő: Ajtai János lelkész, Demeter Dénes lelkész, Barabás Dénes írnok, Bedő József tanító, Józsa Dénes, Szabó László (Nagy), Szabó László Zsigmond, Sándor Mózes (keri), Pap Mihály, Kenyeres Ferenc, Rigó János földmivesek. Jellemző, hogy a szükséges 10 jelölő megvolt, de Heltai csak 8 szavazatot kapott. Akik Heltaira szavaztak, a következők: 1. Demeter Dénes unitárius lelkész, 2. Mátéfi Lajos földmives, 3. Szentpáli Sándor földmives, 4. Balint Mózes földmives, 5. Deák Mózes földmives, 6. Orban Peter földmives, Karácsonfalva, 7. Lőrincz István földmives, Homoród-Keményfalva és 8. Benedek András földmives Bibarczfalva Szégyeljék magukat! Két főkörtés, Ajtai János almási lelkész és Barabás Dénes volt szolgabírói írnok nem szavaztak le. De szégyeljék magukat ők is, hogy ilyen aljas merényletbe oda adták magukat, hogy a hazafiságról és az emberek becsüléséről megfeledeztek.

— **Egyházi estély Szombathalván.** E hónap 6-án Phaffenhuber Izabella és Tibád Albertné rendezik az utolsó egyházi estélyt Szombathalva városrészben. Műsora a következő. Az ismétlő ifjuság énekel, Fülöp Erzsike, Jánosy Sándor, Vladár Rózsika, Majer István. N. N. szavalnak. Közben ének zene kísérettel, zenél Vadász Antal és Beke Gyula. Záró beszédet mond Szabó János káplán. Végül az ismétlő-ifjuság énekel. Az estély ezuttal is az iskola nagytermében lesz.

— **Eljegyzés.** Putnoky Márton Brassóból eljegyezte Nagy Ilonkát Patakfalváról.

— **Késelő állami iskolai igazgató-tanító.** Vármegyénk Olasztelek nevű községében — mint lapunknak onnan írják — érdekes és az illető körök figyelmébe ajánlható, elretentő példakkal szolgál a falu népének és iskolás tanítványainak Szél Imre áll. isk. igazgató-tanító. Cselekedetei között a legújabb egy tervszerű bicskázás, mi csak az isteni gondviselés, meg az est sötétjében járkáló emberek hangjának köszönhető, hogy egy odaváló tekintélyes földbirtokos szándékos megölésévé nem válhatott. Ugyanis kedden este Nagy Lajos földbirtokos, a tanító háza előtt békésen, mit sem sejtve haladt el, midőn a tanító feleségével s kocsisával kirohanna, lefogták. Diadalmasan körül tekintett a kántor ur, — mert hát a templomban is ő zengedezi a zsolozsmákat, ha nem is szívből — hosszú kését teljes erővel az áldozat hátába szurta. Aztán, mintha mi sem történt volna, haza vonult a háznépével, otthagynván a sárba fetregő véres szerencsétlent, míg fellelték és haza szállították a környék lakói. — E tanítói méltósághoz nem illő s a tanítói hivatással meg nem egyező

cselekménynek oka amaz ellenszenvben rejlik, mely közte és a falu lakosai között régóta fenn áll; éppen az ő és méltó hitvestársa ilyen mű viselkedései folytán s a mely ellenszenv és magavisélet folytán már annyi feljelentés, perlekedés keletkezett. Azonban, politikai alaspontja miatt, a megyei halvaszületett haladó-párti vezérnek: Ember János tanfelügyelőnek olalma alatt, a tanítói állás elvesztésétől mindannyiszor megmenekült. Most azonban — ha a nép izgatottsága valami módon le nem csillapul, — vagy a faluból ki nem ebrudalják veszett kutyaként, talán senki sem fogja megmenteni; Ember János tanfelügyelő ur meg éppen nem.

— **Az országgyűlési képviselőválasztók névjegyzéke.** Az udvarhelyi, homoródi és székelykereszturi választókerületek képviselőválasztóinak ideiglenes, valamint a kihagyottak névjegyzéke is az 1899. évi XV. t. c. 151. § értelmében a felszólamlások és észrevételek megtehetése végett a folyó 1906. évi május 5-étől 25-éig bezárólag mindenik nagyközségi házánál és kisközségek körjegyzői irodáján; az összes ideiglenes névjegyzékek második példányai pedig Székelyudvarhelyt, a központi választmány jegyzőjének hivatalos helyiségében közszemlére lesznek kitéve. A felszólamlásokat és észrevételeket illetőleg szem előtt tartandók a következők: A felszólamlások benyújtásának határideje 1906. május 5—15-ig, az észrevételeké pedig május 16—25-ig terjed; az ezen tul érkező felszólamlásokat és észrevételeket érdemleges határozat nélkül, elutasítják. Az ideiglenes névjegyzékek és felszólamlási kérések az 1. pont alatt megjelölt napokon d. e. 8 órától déli 12-ig a községi házánál, illetőleg a körjegyzői irodán, az oda rendelt községi előjárók jelenlétében bárki által megtekinthetők s azok d. u. 2 órától 6 óráig lemasolhatók. A felszólamlások azok részéről, a kiket ezeknek megtételére az 1874. évi XXXIII. t. c. 44. §-a feljogosít; az észrevételek pedig a felszólamlásra jogosítottak részéről a központi választmányhoz címezve nagyközségekben a községi előjárósághoz, kisközségekben pedig a körjegyzőkhöz írásban s a szükséges okmányokkal felszerelten nyújtandók be, minek megtörténtéről — kívánatra — az átvéő által elismervény adandó. — Ugyanegy beadványban több egyénre vonatkozó felszólamlások is összefoglalhatók; ellenben az észrevételek minden felszólamlási folyamodványhoz külön lesznek benyújtandók. A névjegyzék összeírására vonatkozó minden beadvány bélyegmentes és a beadványhoz szükséges hivatalos bizonyítványok, kivonatok s más okiratok is bélyeg nélkül adatnak ki az érdekeltek kérésére.

— **A besavanyításra szolgáló káposzta trágyázása.** Ismételten hallani panaszkodnak, hogy a besavanyított káposzta kellemetlen szaga és ízű lett. Nem áll el, noha maguk a káposztafejek kifogástalan minőségűek voltak és maga a betetés is a legnagyobb gondnal és tisztasággal történt. Ennek az oka leginkább a trágyázás szokott lenni. A káposzta elsősorban istállótrágyát kíván és még a legerősebb trágyázást is meg-

hálálja. Ajánlatos a káposzta alá a szuperfoszfátot is mérsékelt adagokban megpróbálni, de teljesen elhibázott dolog a besavanyításra szolgáló káposztát chili-salétrommal trágyázni, noha P. Wagner kísérletei szerint a salétrom még a legerősebb istállótrágyázás mellett is tetemes terméshibát képes szolgáltatni, természetesen kellő nedvesség mellett. A salétromtól kapja ugyanis a káposzta a fentemlített rossz ízt és szagot. A legkülömbözőbb körökben Németországban kétségen kívül megállapították, hogy a kifogásolt rossz minősége a savanyú káposztának egyes-egyedül csakis a salétrommal való trágyázásra volt visszavezetendő.

— **Országos kirakóvásárok május havában** a következő helyiségekben és napokon lesznek:

4. Felső-Szálláspatak, Maros-Ludas, Ó Radna, Székely-Keresztur, Zsibó.
5. Algyógy, Görgény-Szt. Imre, Kolozsmonostor, Mező-Örményes, Vojla.
6. Borsa, Dobra, Kacza, Paszmos, Zernest.
7. Kémer, Kézdi Váshely, Magyar-Régen, Retteg.
8. Bürkös, Farkaslaka, Nagy-Enyed, Oláh-Szt.-György.
10. Sárkány.
11. Tasnád.
12. Szász Régen.
13. Déva, Korond, Petrozsény, Sz. Nagy-Goroszló.
14. Magy. Lápos.
15. Gernyeszeg.
16. Homoród-Szent Márton, Torockó.
17. Besztercze, Nagy-Borosnyó, Szilágy-Nagyfalu.
19. Kibéd, Soósmező.
20. Alsó Zsuk, Ispánmező, Mike-szásza.
21. Batos, Hada, Sülemed.
22. Czege.
24. Alparet, Alsó-Szombathalva, Boicza, Kendi Lóna, Mócs, Orlát, Vajda-Hunyad.

KÖZGAZDASÁG.

A tengeri fejlődése és táplálkozása.

Dr Sigmond és Floderer tanulmányozták a tengeri fejlődését és táplálkozását. A nagyfontosságú tanulmány eredményéből kitűnt, hogy a tengeri tápanyagokat csak fejlődése későbbi szakán igényli nagyobb mennyiségben.

Különösen nagy a tengeri nitrogén és kálium szükséglete.

A tengeri nitrogen legjobban olyan trágya elégíti ki, mely a talajban állandóan bő nitrogén biztosít és hatása különösen a magérés idejében legnagyobb. A hol nincs elég istállótrágya, az említett egyéb N-trágyák hatása kipróbálható.

A tengeri K₂O-felvétele a szárba-indulástól a magérésig legelőnkebb. Hazánk homokos vidékein érdemes ez irányban kísérletezni, még zöldtrágyázással kapcsolatban.

A foszforsavfelvétel a magképződés és érés idejében legerősebb és ezért az olyan talajon, melyben az évi foszforsavkészlet csekély, a tengeri is meghálálja a foszfortrágyát. A foszforsavtrágyát azonban inkább olyan növény alá alkalmazzuk, mely jobban meghálálja a foszforsavat és esetleg az utána következő tengeri a visszamaradt foszforsavat még kihasználja.

E kísérletek megerősítették azt a feltevést, hogy a foszforsav is sejt szaporodást, a szénsav átszajátítást és az nitrogén szerves anyagok

A káli vándorlása sem árulja el azt, hogy a szénhidrátok mozgását a növényben a kálium közvetlenül elősegíti. Tapasztalataim alapján inkább feltételezhető, hogy a kálium közvetve segíti elő a szénhidrátok felszaporodását a magban. Mert a levelek teljes kifejlődésére a kálium igen szükséges, ezek pedig a szén-sav átszállítás gyártóelemei. A szár-részek pedig, melyek a szénhidrátok vándorlásának útja, szintén sok káliumot tartalmaznak.

A hektáron felvett tápanyag mennyiség különösen július végén és augusztus elején igen tekintélyes. Ezért a tengeri a biztos talajt, vagy bő istállótrágyázást rendszeresen meghalálja.

Végre ujólag bebizonyult, hogy ilyen növényélettani kérdések agrikultúrchemiai szempontból való tanulmányozása nemcsak a mezőgazdasági tudományt fejleszti és nemcsak magát a növény-élettant értékes tapasztalatokkal gazdagítja, hanem a gyakorlati trágyázást és kísérletezést irányítja.

CSARNOK.

Küzdelem az alkoholizmus ellen.

Irta: tarcsafalvi Pálffy Aladár.

(Folytatás.)

A székelyek reáltörténetében is látjuk, hogy a nép már a 17-ik században megkezdte szigorú rendeletével az alkoholizmus üldözését. 1845-ben a kolozsvári főiskolák tanári kara indít hatalmas mozgalmat a pálinkaivás ellen, egész Erdélyre kihatóan. E végből alakították meg a mértékletességi egyesületet. A belépőnek fogadalmat kellett tennie, hogy pálinkát nem iszik, sőt másnak sem ad. Igen szép fejlődésnek indultak ezen egyesületek, különösen Udvarhely-megyében, melyeket Gálffy Mihály hazánk e nagy nevű vértanúja ismerteti igen terjedelmesen. A szülők sirtak örömeikben, hogy különb emberek lesznek gyermekeik, mintők. Lelekemelő látvány volt, midőn egy-egy falu népe Isten szabadege alatt tette le a fogadalmat. És ha a szabadságharcunk közbe nem jön, ma már nem kellene védekezni az alkohol, de különösen a pálinka ellen.

Minden ujtásnak, hogy életképes legyen, erkölcsös alapja kell, hogy legyen. Vajjon a Good Templar rendben, mely a felebaráti szeretet és kötelességszeretet alapkövein épült fel, nincs-e meg ezen erkölcsi alap? Hiszen tagjaitól a fogadalom pontos és szigorú megtartását követeli. Ebben pedig benne foglaltatik, nemcsak hogy ő maga nem él szesz italal, orvosi rendelést és vallási szokásokat kivéve nem vesz, nem ad, nem készít és másnak sem árul, vagy kinal. Persze ezalcl van kivétel. Hiszen, ha a hadnagy

vénen nolle nrore szlo kényvnyomtatás ur azt parancsolja infanterist Bagónak, add oda ezt a pphar bört hadnagy uti nek, az alarendetés miatt kénytelen megtenni, megselekedni, de ezáltal fogadalmát meg nem szegte. A tagnak kötelessége továbbá az erkölcsi viselkedés, példáuladás és terítés a szesz italoktól való tartózkodásban, teljesítése a rend szabályainak és a kölcsönös testvériség.

E renden nincs ur és načasád, csak testvér és nővér, szóval teljes demokratikus alapon nyugszik. Csak a narkotikus szerek, de különösen a szesz élvezet ellen küzd. Közéből száműzve a politika és a vallási kérdés. Mindenki tartozhatik bármely felekezethez, azt e körben számon kérni senki sem fogja soha. A rend fogadalmá egy életre szól, csak ennek van igazi értelme, mert esztelenségek elkövetésére oly hosszú, de a jó tettek cselekedésére oly rövid az élet!

Tagja lehet minden 15 évet meghaladt egyén, férfi és nő.

(Folyt. köv.)

Társ-szerkesztő és laptulajdonos:
Betegh Pál
Kiadja: Betegh Pál és Társa újságkiadó intézete.

Műterem áthelyezés.

Ferentzy Lukács fényképészeti műintézetét Kossuth-utca (Huszár-ház) 21. szám alá helyezte át.

Minden igaz székely

Haurik-féle márciusi sört fogyaszt

— közvetlen a gyárból. Kitűnő zamatu; bármely hazai gyártmány nyál kiállja a versenyt. Olcsóság tekintetében felülmúlja valamennyit 25 literes hordóban 8 korona, 12 és fél literes hordóban 4 K. Palackozva is kapható.

Gyár: Székelyudvarhelyt, Budvár-utca 1. szám.

A festett padló vízzel mosható!

A világhírű kiváló finom és tartós

„EMKE”

szoba padlólaack kapható:

Gergely János utóda

Tamás Balázs

üzletében Székelyudvarhelyt, hol a legjobb minőségű aradi liszt kiváló finom kávé, fűszer, festék és egyéb házi cikkek legszolidabb beszerzési forrása.

Tükörfényes és szagtalan.

Korbuly gyógyszerész-féle „fenyő-Borszesz”

Sós-borszesz havasi fenyőkiyó nattal tartalmazza a havasi fenyő balzsamikus erejét, mint ilyen, kipróbált j hatásánál fogva nélkülözhetetlen háziszer, mely ugy külsőleg mint belsőleg használható.

Ugyazintén kitűnő háziszer a már igen elterjedt Korbuly gyógyszerész-féle Sós-borszesz.

Nagybani főraktár: Udvarhelymegye részére

Gál János utóda-cégnél
Székelyudvarhelyt.

TULIPÁNOS VIZSGAI IRASLAPOK!

nemzeti színű nyomtatással, igen finom magyar gyártmányú papiroson, kizárólag

BETEGH PÁL ÉS TÁRSA

könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetében Székelyudvarhelyt

kaphatók. 5 százalék az Udvarhely vármegyei Tanítók Ötthona javára. 100 drb 1 K. 50 f. Vidéki megrendeléseket a beérkezés napján, pontosan elintézzük. Mintákkal bárhova ingyen és bérmentve szolgálunk.

CLAYTON & SHUTTLEWORTH
Budapest, Váci-körút 63,
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak:

Locomobil és gőzcséplőgépek,
szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, löhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr. kapálók, szecskavágók, répavágók, kukoricamorzsolók, darálók, őrlőmalmok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Baross, Borszéki és Kászoni vizek!

Üzletáthelyezés!

Van szerencsém a nagyérdemű közönség szives tudomására adni, hogy üzletemet áthelyeztem az alsó piacra, az újonnan épült

Frölichné-féle üzlethelyiségbe

hol egyszersmind nagyon szép raktárt rendeztem be mindennemű fűszerárakban, porcellán, üveg, gyermekjáték, diszmuárak, függő, fali és asztali lámpákban.

Amidőn kérem a nagyérdemű közönség szives pártfogását, ígérem, hogy igyekezni fogok minden esetben igen tisztelt vevőimet a legjobban és legolcsóbban kiszolgálni.

Teljes tisztelettel

SZENTPÉTERY GERGELY.

Államilag ólomzárolt lucerna és löhere magvak. Valamint baltacin-, répa- és fűmagvak. Valódi erfürti konyha-, kerti- és virágmagvak a legjobb minőségben a legolcsóbb árakon.

Mindig friss fűszerárak!

* BETEGH PÁL ÉS TÁRSA *

könyv- és papírkereskedését, könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetét Kossuth-utca 31. szám alá, a postaépülettel átellenbe helyezte át.

Nyomatott Betegh Pál és Társa könyvnyomtató intézetében Székelyudvarhelyt, 1906.

Felelős szerk. helyett:
Betegh Pál